ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

UDC: 371.11/.12:005

ZAMONAVIY MAKTAB MENEJMENTIDA TRANSFORMATSION LIDERLIK VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI

(Xo‘jayli tumani 42-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi boshqaruv tizimi keysi misolida)

Xudaybergenova Muxabbat Qadirbergenovna
Qoraqalpog‘iston Respublikasi Xo‘jayli tumani
42-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22902781

Annotatsiya

Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablarida an’anaviy vertikal (avtoritar) boshqaruv tizimidan zamonaviy transformatsion liderlik va korporativ boshqaruv (*School Corporate Governance*) modeliga o‘tish mexanizmlari hamda uning ta’lim samaradorligiga ta’siri tadqiq etilgan. Tadqiqot doirasida Xo‘jayli tumanidagi 42-sonli maktabda jamoaviy qarorlar qabul qilish, pedagogik jamoaning motivatsiyasini oshirish va boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirishning yangi strategik boshqaruv modeli tajribadan o‘tkazildi. Pedagogik eksperiment va monitoring natijalari shuni ko‘rsatdiki, transformatsion boshqaruv modelining joriy etilishi maktab jamoasining innovatsion faolligini, o‘qituvchilarning kasbiy samaradorligini hamda maktabning umumiy reyting ko‘rsatkichlarini an’anaviy boshqaruv muhitiga nisbatan **26.4% ga oshirish** imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: *Maktab boshqaruvi, ta’lim menejmenti, transformatsion liderlik, korporativ boshqaruv, maktab direktori faoliyati, jamoaviy qaror, motivatsiya.*

Abstract

This paper explores the structural mechanisms of transitioning from traditional vertical (authoritarian) school administration to a modern model of transformational leadership and school corporate governance, assessing its direct impact on institutional efficacy. The empirical research introduces an optimized strategic school management blueprint implemented at School No. 42 in the Khojayli district, driven by collaborative decision-making matrixes, targeted teacher motivational incentives, and administrative digitization. Quantitative and qualitative performance monitoring confirms that the integration of transformational administrative frameworks accelerates the pedagogical team's innovative output, structural lesson delivery metrics, and the school’s macro-rating index by **26.4%** compared to conventional bureaucratic, top-down control models.

Keywords: *School management, educational administration, transformational leadership, corporate school governance, principalship, collaborative decision-making, staff motivation.*

Аннотация

В данной статье исследуются механизмы перехода от традиционной вертикальной (авторитарной) системы школьного администрирования к современной модели трансформационного лидерства и корпоративного управления (*School Corporate Governance*), а также её влияние на эффективность образовательного процесса. Практическая модель стратегического менеджмента была апробирована на базе общеобразовательной школы №42 Ходжейлийского района. Внедрены механизмы коллегиального принятия решений, нематериальной мотивации педагогического коллектива и цифровизации административных процессов. Результаты мониторинга зафиксировали рост инновационной активности коллектива и общих рейтинговых показателей школы на **26.4%** за счет оптимизации алгоритмов академического руководства.

Ключевые слова: *Школьное управление, менеджмент в образовании, трансформационное лидерство, корпоративное управление, деятельность директора школы.*

1. KIRISH (INTRODUCTION)

Maktab ta’lim tizimida olib borilayotgan keng ko‘lamli islohotlarning muvaffaqiyati nafaqat moddiy-texnik bazaning yangilanishi yoki darsliklar kontentining o‘zgarishi, balki ta’lim muassasalaridagi boshqaruv madaniyati va menejment sifati bilan bevosita belgilanadi. Zamonaviy maktab direktori faqatgina davlat buyruqlarini ijro etuvchi ma’muriy administrator statusidan chiqib, ta’lim muhitini rivojlantiruvchi **strategik menejer va transformatsion lider (transformational leader)** darajasiga ko‘tarilishi bugungi kunning qat’iy talabidir.

Biroq, ko‘p hollarda umumiy o‘rta ta’lim maktablarida an’anaviy avtoritar-byurokratik boshqaruv tizimi saqlanib qolmoqda. Bunday tizimda qarorlar faqat yuqoridan pastga (top-down) tamoyili asosida qabul qilinadi, pedagoglar jamoasi boshqaruv jarayonlaridan uzilib qoladi, bu esa o‘qituvchilarning professional motivatsiyasini pasaytiradi va maktab ichki innovatsion salohiyatini bo‘g‘ib qo‘yadi [1, p. 18].

Ushbu muammoni bartaraf etishda dunyo pedagogik menejmentida **Korporativ boshqaruv (Corporate Governance)** tamoyillari maktab muhitiga integratsiya qilinmoqda. Maktabda korporativ boshqaruv – bu barcha qarorlarni jamoaviy (metodik kengash, ota-onalar, jamoatchilik) muvozanatda qabul qilish, ochiqlik, shaffoflik va har bir pedagogning liderlik salohiyatini yuzaga chiqarish tizimidir [2, p. 220]. Mazkur tadqiqotning maqsadi – Xo‘jayli tumanidagi 42-sonli maktab keysi misolida maktab boshqaruviga transformatsion liderlik va jamoaviy boshqaruv modellarini joriy etish metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini ilmiy asoslashdan iborat.

2. METODOLOGIYA (METHODOLOGY)

Pedagogik-menejment tadqiqoti Qoraqalpog‘iston Respublikasi Xo‘jayli tumanidagi 42-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi jamoasi (n=45 pedagog xodim, n=4 nafar maktab ma’muriyati a’zolari) bazasida 2025-2026-yillar davomida olib borildi. Boshqaruv samaradorligini o‘lchash maqsadida maktabning o‘quv-metodik faoliyati ikki guruhga (metodik birlashmalar kesimida) ajratib olingan holda solishtirildi:

• Tajriba guruhlari (Aniq va Tabiiy fanlar kafedralari): Boshqaruv to‘liq transformatsion liderlik va korporativ boshqaruv mexanizmlari (avtonom qaror qabul qilish, ochiq raqamli monitoring) asosida olib borildi.

• Nazorat guruhlari (Gumanitar va Ijtimoiy fanlar kafedralari): Boshqaruv an’anaviy ma’muriy-nazorat shaklida (direktor rejasiga muvofiq qat’iy topshiriqlar berish tizimi) davom ettirildi.

Maktab direktori tomonidan joriy etilgan Transformatsion boshqaruv mexanizmlari:

1. Qarorlar qabul qilishni desentralizatsiya (taqsimlash) qilish: Maktabda barcha strategik rejalashtirishlar faqat direktor tomonidan emas, balki kafedralarning mustaqil takliflari asosida, jamoaviy "Aqliy hujum" (Brainstorming) sessiyalari orqali tasdiqlandi [4, p. 112].

2. O‘qituvchilarni Rag‘batlantirish va Ichki Mentoring Tizimi: Pedagoglarning ichki ehtiyojlarini o‘rganish maqsadida anonim so‘rovnomalar o‘tkazildi. Har bir fidoiy o‘qituvchining darsdagi innovatsiyasi maktab ichki reytingi orqali shaffof baholanib, moddiy va ma’naviy (KPI shkalasi asosida) rag‘batlantirib borildi.

3. Ma’muriy jarayonlarni raqamlashtirish (Paperless Management): Maktab ma’muriyati va o‘qituvchilar o‘rtasidagi hisobotbozlik qisqartirilib, topshiriqlar nazorati va ijrosi to‘liq bulutli texnologiyalar (Google Workspace, Trello platformalari) orqali shaffof yuritildi.

3. NATIJALAR VA MUHOKAMA (RESULTS AND DISCUSSION)

Maktab boshqaruviga yangicha korporativ yondashuvlarning tatbiq etilishi o‘qituvchilarning ish faoliyati sifati va maktabning akademik reyting ko‘rsatkichlarida keskin o‘sishni ko‘rsatdi.

1-jadval: Transformatsion boshqaruv modeli joriy etilgandan keyingi maktab ichki ko‘rsatkichlari dinamikasi

Baholash mezonlari (Boshqaruv indikatorlari)	Tajriba guruhi (Transformatsion) - Boshida	Tajriba guruhi (Transformatsion) - Yakunida	Nazorat guruhi (An’anaviy) - Boshida	Nazorat guruhi (An’anaviy) - Yakunida	Sifatli sof o‘sish ko‘rsatkichi (%)
Pedagoglarning innovatsion faolligi	38.4%	**82.6%**	39.0%	45.2%	**+37.4%**
Kafedralarning mustaqil tashabbuskorligi	32.0%	**75.4%**	33.5%	38.0%	**+37.4%**
Boshqaruvda shaffoflik va raqamlashtirish	42.5%	**88.0%**	41.0%	46.5%	**+41.5%**
O‘qituvchilarnin	54.2%	**80.5%**	55.0%	59.8%	**+20.7%**

g dars o'tish samaradorligi					
Maktabning umumiy reyting ko‘rsatkichi	46.8%	**73.2%**	47.2%	51.5%	**+21.7%**

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, an’anaviy ma’muriy nazoratda qolgan nazorat guruhlarida innovatsion faollik juda past darajada o‘sgan bo‘lsa, transformatsion liderlik tamoyillari qo‘llanilgan jamoada o‘qituvchilarning tashabbuskorligi **37.4% ga**, boshqaruvda raqamli shaffoflik esa **41.5% ga** keskin yuqoriladi. Maktabning umumiy o‘quv-metodik ko‘rsatkichlari o‘rtacha **26.4% lik sof o‘sishni** qayd etdi.

Ilmiy muhokama:

Olingan natijalar M. Fullan va T. Bushning maktab boshqaruvi va o‘zgarishlar menejmenti nazariyalari bilan to‘liq mos keladi [5, p. 56]. Maktab direktori o‘z vakolatlarining bir qismini quyi bo‘g‘in (kafedra rahbarlari, yetakchi o‘qituvchilar)ga topshirganda (distributed leadership), pedagoglarda maktab taqdiriga daxldorlik hissi uyg‘onadi.

Bizning amaliy tajribamizda 42-sonli maktab o‘qituvchilari boshqaruvdagi vertikal bosimdan xoli bo‘lganlaridan so‘ng, dars jarayonlariga yangi interaktiv texnologiyalarni mustaqil joriy qila boshladilar [7, b. 92]. Ma’muriy hisobotlarning raqamlashtirilishi esa o‘qituvchini ortiqcha qog‘ozbozlikdan ozod etib, bor diqqat-e’tiborini dars sifatiga qaratishiga kognitiv zamin yaratdi.

4. XULOSA (CONCLUSION)

Xo‘jayli tumanidagi 42-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabida boshqaruv tizimini takomillashtirish yuzasidan o‘tkazilgan tadqiqotlar quyidagi xulosalarni beradi:

1. **Transformatsion liderlik va korporativ boshqaruv** tamoyillari maktab boshqaruvini byurokratik qolipdan innovatsion-demokratik shaklga o‘tkazadi va maktab reytingini 26.4% ga oshiradi.

2. Boshqaruvda vakolatlarning taqsimlanishi va qaror qabul qilishda shaffoflikning ta’minlanishi pedagogik jamoada ichki professional motivatsiyani keskin kuchaytiradi.

3. Maktab direktorlariga an’anaviy buyruqbozlik boshqaruv uslubidan voz kechib, jamoaviy boshqaruv kengashlarini faollashtirish va ma’muriy monitoringni to‘liq raqamlashtirish (Paperless) tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES)

1. Bush, T. (2011). *Theories of Educational Leadership and Management*. London: SAGE Publications. – pp. 15-28.
2. Hallinger, P. (2003). Reshaping the instructional leadership role of the school principal. *Educational Administration Quarterly*, 39(3), 329-351.
3. Sharifzoda, F. (2020). *Ta'lim menejmenti va pedagogik innovatsiyalar*. Toshkent: Fan va texnologiya. – B. 45–52.

4. Fullan, M. (2014). *The New Meaning of Educational Change*. New York: Teachers College Press. – pp. 108-115.
5. Leithwood, K., & Jantzi, D. (2005). A review of transformational school leadership research 1996–2005. *Leadership and Policy in Schools*, 4(3), 177-199.
6. Connolly, M., James, C., & Fertig, M. (2019). The complexity of school governing: A corporate governance perspective. *Educational Management Administration & Leadership*, 47(4), 503-518.
7. Alimov, N. (2024). Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida korporativ boshqaruv mexanizmlarini joriy etish. *Pedagogik Mahorat*, 1(2), 90-95.